

# बालबालिकाको आवाज सुन्दै सुनाउँदै .....

A REPORT FOR YOUTH BY YOUTH



## परिचय

यो भित्ते पत्रिकामा मकवानपुर जिल्लाका बालबालिकाले भुक्मप पश्चात उनीहरूको चाहना र विपद्को अवस्थामा भोगेको कठिनाई र उनीहरूको आवाजलाई प्रस्तुत गरिएको छ ।

यसमा समावेश कथा सामाग्रीहरू प्लान इन्टरनेशनल नेपाल र इन्द्र सरोवर युवा ल्कव मार्खु मकवानपुरले संयुक्त संचालन गरेका 'युथ रिपोर्टर' परियोजना अन्तर्गत तालिम प्राप्त युथ रिपोर्टर हरूले नै तयार गरेका हुन ।

## 'भुक्मपको डरले' विद्यालय जान मन लाग्दैन' : पेमा



**नामटार-** २०७२ बैशाख १२ गते नेपालमा ठूलो भुक्मप गयो । नेपालको १३ वटा जिल्लामा धेरै प्रभाव पथ्यो । प्रभाव परेको जिल्लामध्ये मकवानपुर जिल्ला पनि एक थियो । मकवानपुर जिल्लाको नामटार गा.वि.स. अर्भ बढी प्रभावित बन्यो । त्यसै नामटारमा बस्छन् पेमा । १० वर्षिया पेमा ५ कक्षाकी विद्यार्थी हुन् । उनको परिवारमा उनीसहित ६ सदस्य छन् । भुक्मप जाँदा उनी घरमा नै थिइन् । उनी भन्छिन्, 'भूकम्प जाँदा म घरमै थिएँ म घर भत्केर पुरिएँ र हजुरबुवा पनि पुरिनु भयो, मलाई तत्काल आमा बुवाले निकाले । घरमा पुरिएको कारणले उनको टाउकोमा चोट लागेको थियो । भूकम्पपश्चात उनको परिवार बसिरहेको ठाउँबाट अन्यत्र गएर बस्न थाल्यो । उपचारपछि उनको शारीरिक एवं मानसिक अवस्था सुधार आउँदै छ र अहिले उनी विद्यालय जान थालेकी छन् ।

उनीहरू अहिले अस्थायी टहरामा बसोबास गर्दै आएका छन् । उनी र उनको परिवारले राहतको रुपमा तीनवटा त्रिपाल र सरसफाईको सामाग्रीहरू पाएका छन् । भुक्मपको त्रास उनको मनबाट अझै हटेको छैन, उनी फेरी भुक्मप आउने डरले विद्यालय जान डराउँछिन् जसले उनको पढाइमा प्रभाव परेको छ । घर भत्केको कारणले उनको सम्पूर्ण पाठ्यसामग्रीहरू पुरिएको थियो । उनीहरू बस्ने ठाउँ एकदम चिसो छ । बत्ती छैन यसले गर्दा उनलाई लेखपढ गर्न गाह्रो भएको छ । टहरामा छाडिएको जस्ताको ओसले सबै कपडाहरू चिसो हुन्छ ।

'अबको बाँकी जीवन कसरी बिताउने थाहा छैन, सबैभन्दा ठूलो पैसा हो, कसरी परिवार पाल्ने ?' उनकी आमा दुखेसो पोख्छिन् । उनले थपिन्, 'अहिले बसोबास गर्ने ठाउँमा बत्ती छैन, बिजुली बत्ति र चट्याङको लागि अर्थिक अवस्था तत्काल गरिदिए अलि सजिलो हुन्थ्यो कि ?'







## ‘एउटा सुरक्षित घर भइ दिए हुन्थ्यो’

**दामन-** ‘साथीहरूसँग घरमा खेल्नरहेको थिए अचानक सबै साथीसँगै हामीहरू हल्लिन थाल्यौ, हामीलाई थाहा भएन के हुँदैछ भनेर, बाबा आत्तिएर मलाई समात्न आईपुग्नुभयो भन्छिन् ९ वर्षिया सीता । उनी कक्षा ५ मा पढ्छिन् । २०७२ साल वैशाख १२ गतेको भुकम्पपछि उनको जीवनमा ठूलो परिवर्तन आएको छ, उनीसहित उनको ५ जनाको परिवार अस्थायी टहरामा बस्न बाध्य भए । भुकम्पले गर्दा उनको घर भत्केको छ, उनी भन्छिन्, ‘जब घर भत्कियो मलाई एकदमै दर लाग्यो, आफू बस्दै आएको घर आफ्नै आँखा अगाडि लडेको देख्दा म साँच्चै आत्तिँ ।’

सीता र उनको परिवारले सहयोग स्वरूप सहयोगी संस्थाहरूबाट सरसफाई सामग्री र एउटा त्रिपाल पाए । उनीलाई भुकम्पले धेरै असर पारेको छ, उनी स्कूल जान पनि डराउँछिन् साथै घर छोडेर साथीहरूसँग खेल पनि जान छाडेकी छन् । उनी बस्ने ठाउँ पनि धेरै चिसो भएकोले असहज भएको छ । ‘सरकारले एउटा सुरक्षित बस्ने ठाउँको व्यवस्था गरिदिए जीवन चलाउन सहज हुने थियो’ सीताले भनिन् । उनको स्वरमा परिवारले पनि सही थपे ।

## घर छोड्नु पर्दा कुमारलाई कष्ट

**थाहा-** कक्षा ८ मा अध्ययनरत कुमार थाहा नगरपालिका मा बस्छन् । उनको परिवारमा आमाबुवा र भाइ गरि चारजना छन् । कुमारको बुवा वैदेशिक रोजगारमा छन् । २०७२ वैशाख १२ गते गएको विनाशकारी भुकम्पको कारण उनको घर भत्कियो । उनी अहिले स्वास्थ्य चौकीमा बस्छन् ।

कुमारले भुकम्प गएपछि आफूलाई धेरै कठिन भएको बताए । कुमारलाई बस्न, खान, सुत्न, र पढ्न असजिलो भएको छ । ‘साँघुरो एउटा कोठामा पकाउने, खाने, पढ्ने सुत्ने गर्दा निकै अप्ठ्यारो हुन्छ साथै घर छाडेर बस्नुपर्दा दुःख लागेको छ’ उनी भन्छन् । उनले राज्यबाट प्राप्त हुने कुनै पनि सहयोग पाएको छैनन् । स्वास्थ्य चौकीको भवनमा सधैं बस्न नपाइने भएकोले उनको परिवार जस्ताको अस्थायी टहरा बनाउने तयारीमा छन् । घरमा वयस्क पुरुष सदस्य नहुँदा टहरा बनाउन पनि समस्या भएको कुमारको आमाले बताइन् ।



## भुकम्पले अस्तव्यस्त बनाएको हरिको जीवन



**आगा-** मोरियामा बस्ने हरि कक्षा आठमा अध्ययनरत छन् । उनको ६ जनाको परिवार छ । उनको बुवा बिजुली पसलमा काम गर्छन् र आमा व्यापार र खेती गर्छिन् । भुकम्प जाँदा हरि उनको बुवा, आमा र साथीहरूसँग थिए । उनी सम्झन्छन् ‘मलाई भुकम्प आउँदा मोटरगाडी आएको जस्तो लाग्यो । भुकम्पले मेरो घर भत्कियो म निकै आत्तिँ । भुकम्पपछि उनको जीवनमा धेरै समस्या आएको छ, भत्किएको घर नजिकै उनको परिवार

छाप्रो बनाएर बसिरहेका छन् । छाप्रो बस्दा चिसो लाग्ने, सर्पहरू आउने डर उत्पन्न भएको छ । साँघुरो छाप्रो भएकोले पढाइ लेखाइमा पनि समस्या छ । खाना बनाउने वेलामा धुँवाले गर्दा गृहकार्य नै गर्न नसकिने बताउँछन् हरि । उनीहरूलाई सहयोगको रूपमा सहयोगी संस्थाले त्रिपाल र जस्तापाता उपलब्ध गराएका छन् । घर भत्किए पछि दैनिक जीवन यापनमा समस्या भएको हरिको आमाले बताइन् । हरिको परिवारले सुनाए, ‘राज्यले सुरक्षित घर बनाइदिए राम्रो हुने थियो’ ।



## डराउँदै पढाउनु परेको छ

बज्रबाराही - ११ वर्षीय पियुष भुक्मप फेरी आउने हो कि, ज्यानै लाने हो की भनेर डराइ रहन्छन् । दई कक्षामा पढ्ने पियुषको स्कुल भवन पूर्ण क्षति भएको छ । जसका कारण उनी अस्थायी टहरामा अध्ययन गर्न बाध्य छन् ।

पानी पर्दा ठूलो आवाज आउने र घाम लाग्दा साह्रै गर्मी हुने भएकोले आफुहरूले पढाईमा ध्यान लगाउन नसकिरहेको बताउँछन् पियुष । उनी भन्छन् 'ठूलो पानी पर्दा त पानी कक्षाभित्र छिर्छ'। 'हामी पहिलेजस्तै भवनमा पढ्न चाहन्छौ' कक्षाका अरु विद्यार्थीहरूले एकै स्वरमा भने ।

प्राचार्य विष्णु गिरीलाई, कहिले विद्यार्थीहरूले फेरी पहिलेजस्तै पढ्न पाउँछन् भनी प्रश्न सोध्दा, उहाँले भन्नुभयो, विद्यालयको आर्थिकस्थिति कमजोर भएको कारण असुरक्षित भवनका साथै टहरामा पढाईरहेको छौं । असुरक्षित भवनमा पढाउँदा भुक्मपले भवन भत्किएर थिच्लाकी भन्दै डराउनु परेको छ भने जस्ताको टहरामा पढाउँदा गर्मी हुने भएकाले सिक्न सिकाउन समेत गाह्रो भएको उहाँको भनाइ थियो । एउटा संस्थाले कुल खर्चको ८० प्रतिशत व्यहोर्ने गरी भुक्मप प्रतिरोधक भवन बनाईदिने भनेको छ । आशा गरेका छौ, दशैभित्र त्यस भवनमा विद्यार्थी सार्न पाउँछौं,' प्राचार्य गिरीले बताउनुभयो ।



## भुक्मपले पानी सुकायो



टिष्टुड- शिला १४ वर्षकी भइन् । उनी कक्षा ९ मा अध्ययनरत छिन्, जब वैशाख १२ गते विनासकारी भुक्मपले टिष्टुड गाविस वडा नं ३ नौखण्डेको पिउने पानीको मुहान सुक्यो, शिलाको समुदाय तथा विद्यालयमा खानेपानीको समस्या परेको छ 'विद्यालयमा पानी लाँदा १ बोतल मात्रै लान्छु धेरै पानी बोक्न सकिदैन र साथीहरूलाई पनि दिनपने हुँदा आफैलाई पानी पुग्दैन' शिलाले दुखेसो पोखिन् । पानीको अभावले गर्दा कपडाहरू धुन खोलामा जानु पर्ने खानेपानी टाढाबाट बोक्नुपर्ने, व्यक्ति सरसफाईमा समस्या आउने आकाशे पानीको प्रयोग गर्नुपर्ने अवस्था आएका छन् ।

भुक्मपले निम्त्याएका यो जटिल अवस्थामा स्थानीय ५० वर्षिय बाला गोले भन्नुहुन्छ 'सरकारी निकाय वा गैरसरकारी संस्था, गाविसले पनि केही गरेन । कुनै संघसंस्था आएर सहयोग गरिदिए हुन्थ्यो' । पानी लिन जाँदा खाना पकाउन भ्याइदैन, खाजा मात्रै खाएर विद्यालयमा जानु पर्छ खाना त विद्यालयबाट फर्केर मात्रै खाने हो, शिला भन्छिन् ।



## चित्लाङमा पानी लिन घण्टौ लाइन

चित्लाङ-मकवापनुर जिल्ला चित्लाङ गाविस वडा नं ९ मा बस्ने १६ वर्षे मिता कक्षा ९ मा अध्ययनरत छिन् । २०७२ साल वैशाख १२ गते गएको भुक्मपले गर्दा उनको परिवार लगायत धाराचौरवासीले प्रयोग गर्दै आइरहेको खानेपानीको मुहान सुकेपछि खाने पानीको समस्या भेल्लै आइरहेका छन् । असुरक्षित खानेपानीको कारणले गर्दा विभिन्न रोगहरू लाग्न सक्ने सम्भावना छ उनलाई कम्तिमा १ घण्टा लाइन बसेर पानी थाप्नु पर्छ । एकघण्टा लाइन लागेर पानी थाप्ने पनि पानी फोहोर आउने मिताले बताइन् ।

घण्टौ लगाएर खानेपानी बोक्नु पर्दा अध्ययन तथा गृहकार्य गर्न समय अभाव भएको मिताले बताइन् । पानीको अभाव हुँदा आफ्नो शरीरको सरसफाई गर्न गाह्रो हुन्थ्यो र समयमा खाना खान पनि नपाइने भएको कुरा मिता बताउँछिन् । स्थानीयहरूले घड्ग्रे मुलबाट पानी तानी खादै गरेको बताउँदै खानेपानी व्यवस्थापन समितिका सदस्य जयराम मगरसँग भन्नुहुन्छ, ' ।

अब खानेपानी व्यवस्थापनका लागि प्रत्येक घर धुरीबाट ३/३ हजार उठाएर हिल ट्याङ्की र पाइप किनिसकेको र घड्ग्रे मुलबाट पानी तानी ( लिफ्टिङ) ट्याङ्कीमा पानी जम्मा गरी प्रत्येक घर आँगनमा पानी पुर्‍याउने योजना छ । योजना निर्माणको लागि अन्दाजी ३ लाख जति खर्च लाग्ने सदस्यको अनुमान छ ।

## रिपोर्टरहरुको भनाई

“समुदायको आवाजलाई सकलन गर्नपाउदा एकदमै रमाईलो लागेको छ” - माया, १४, युथ रिपोर्टर

हामीलाई सुचना सकलन गर्नभन्दा पहिले तालिम दिइएको थियो जसले हामीलाई सुचना सकलन गर्न सजिलो भयो - दिपक, १३, युथ रिपोर्टर

## अस्थायी आवास समस्या

फाखेल-१४ वर्षकी समना २०७२ साल वैशाख १२ गते गएको विनासकारी भुकम्पले घर भत्किए पछि अहिले टहरामा बस्छिन्। कक्षा ८ मा अध्ययन गर्छिन्, ‘घरमा बस्दा गृहकार्य गर्दा वा पढ्दा आनन्दका साथ गर्न पाइन्थ्यो तर टहरामा बस्दा भने सबै घरपरिवार एकै ठाउँमा हुने र कहिलेकाही पानी पर्दा जस्ता कराएर पढ्न लेख्नमा बाधा पुगेको छ’ उनी भन्छिन्। भुकम्पले पानीको मुहान भत्काएर उनको समुदायमा समुदायमा खानेपानीको पनि समस्या छ। टहरामा बसेको ठाउँमा खानेपानी लिन जाने बाटो धेरै टाढा भएको हुनाले धेरै समय लाग्ने गरेको समना बताउँछिन्।

उनको घरमा सातजनाको परिवार छ। आमा, बुबा, दिदी, दाई र दुईजना बहिनीहरू छन्। समनाको आमा लक्ष्मी बताउँछिन् ‘घरमा बस्दा एक दुईवटा भएपनि गाईबाखा पाल्न सकिन्थ्यो तर टहरामा बस्दा पाल्न सकिदैन, शौचालय जाने बाटो पनि टाढा छ, राती पानी पर्दा जस्ता बजेर सुत्न नसकिने, भान्सा एकै ठाउँमा भएको हुनाले धुँवा र धुलोले गर्दा टहरामा बस्न पनि गाह्रो हुन्छ।’

संघसंस्था तथा सरकारी निकायहरूले केही सहयोग गर्छन्की भन्ने आश उनकी आमाले गरेकि छन्।

## युथ रिपोर्टर परियोजनाको बारेमा

हरेक विपद्मा बालबालिका जोखिममा हुने गर्छन्। विपद् समयमा उनीहरूको पनि आफ्नै आवश्यकता र विचार हुने गर्दछन्, जसमा संसार परिवर्तनको सामर्थ्य हुनसक्छ, तर आपतकालीन अवस्थामा उनीहरूको आवाज सुनिदैन, उनीहरूको आवश्यकतालाई वयस्कहरूले आफैं निर्धारण गरेर परिपूर्ति गर्ने गर्छन्, यस्तै परिस्थितिलाई मध्यनजर गर्दै बालबालिकाको आवाज र आवश्यकतालाई प्राथमिकता दिएर पुनःनिर्माण कार्यमा समावेश गर्नका लागि प्लान इन्टरनेशनल नेपालले सुरु गरेको हो। मकवानपुर जिल्लाको उत्तरी आठ गाविसलाई लक्षित गरी स्थानीय किशोर किशोरीहरूमा यो परियोजना संचालन भएको हो। युथ रिपोर्टर परियोजनाले बालबालिका आवाज समेट्दै उनीहरूको आवाजलाई विभिन्न संचार सामग्री मार्फत नीति निर्माता सम्म पुर्याउने लक्ष्य लिएको छ।

## प्लान इन्टरनेशनल नेपालको बारेमा

विस २०३४ देखि नेपालमा सिमान्तकृत तथा जोखिममा रहेका बालबालिकालाई आफ्नो स्वास्थ्य, शिक्षा, आर्थिक सुरक्षा र संरक्षणका अधिकार सुनिश्चित गर्न प्लान इन्टरनेशनल नेपालले काम गर्दै आएको छ। स्वास्थ्य सेवा र सरसफाईको अवस्था कमजोर तथा अप्रर्याप्त रहेका सयौं समुदायहरूमा पनि प्लान इन्टरनेशनलका कार्यक्रमहरू लक्षित छन्। हाल प्लान इन्टरनेशनल नेपालले ४२ वटा जिल्लामा बाल केन्द्रित सामुदायिक कार्यक्रम संचालन गर्दै आएको छ।

प्लान इन्टरनेशनल नेपाल

राष्ट्रिय कार्यालय

पुल्चोक, ललितपुर

फोन: ९७७-१-५५३५५८०